

Сімсон О.Е.

к.ю.н., доцент кафедри цивільного права № 2

Національного університету «Юридична академія України ім. Я.Мудрого»

Інноваційні партнерства на регіональному рівні (інноваційні кластери)

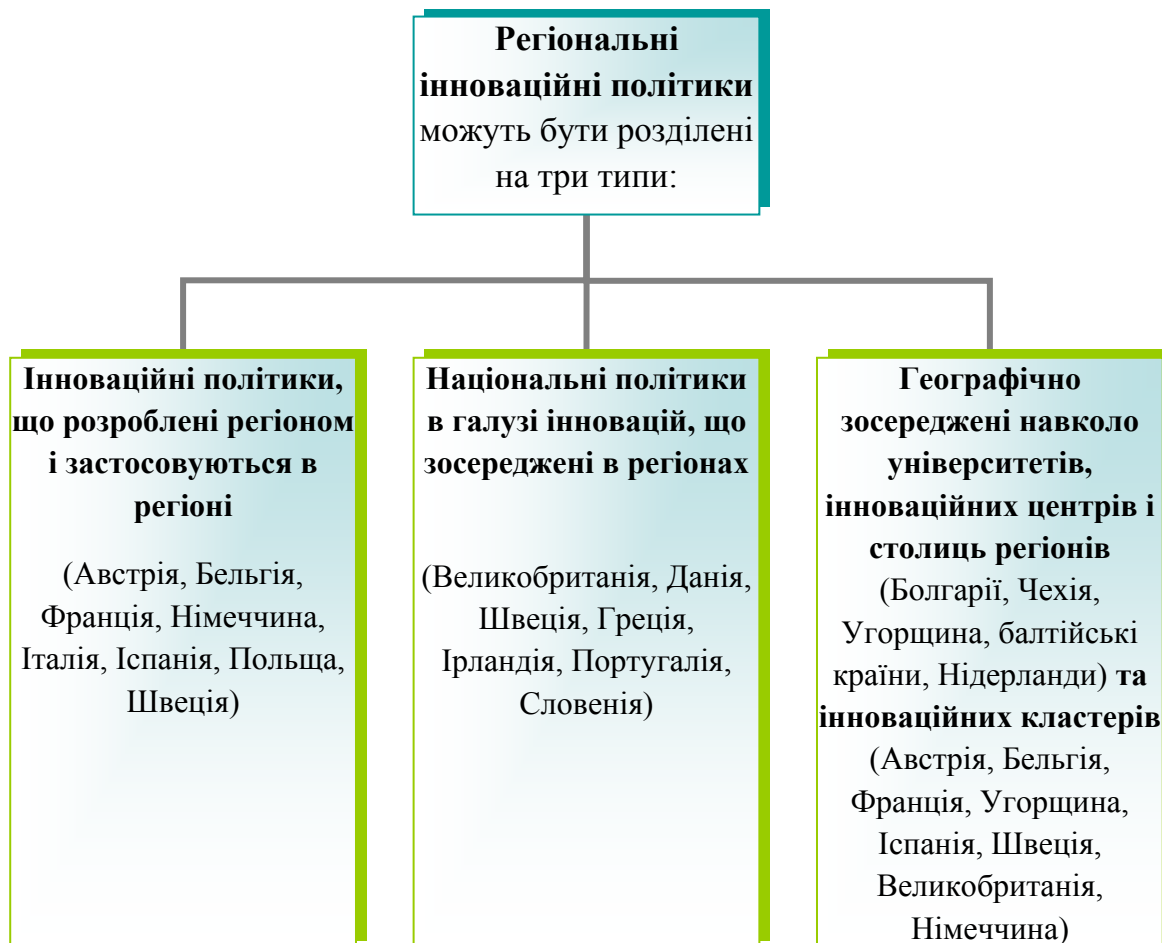
Публічно-приватне партнерство (ППП) може складатися на регіональному рівні, та набувати характеру територіального утворення. У цьому контексті партнерство постає як ефективний чинник налагодження регіональної інноваційної системи та залучення територіальних громад до інноваційного розвитку регіону. В такому PPP на стороні публічного партнера виступають органи місцевого самоврядування, що представляють інтереси територіальних громад.

До основних переваг PPP на регіональному рівні можна віднести:

- *децентралізацію управління інноваційним розвитком, вираження регіональних уподобань і політичної волі органів місцевого самоврядування;*
- *системний підхід, що дозволяє об'єднувати органи місцевого самоврядування, регіональні наукові центри та підприємства, розташовані у регіоні для інноваційного розвитку;*
- *залучення інвестицій з приватного сектору в умовах економії та напруженості бюджету на регіональному, місцевому рівні, а також конкурентних стимулів, знань та досвіду фірм приватного сектору;*
- *економічну ефективність за рахунок поєднання територіальної близькості суб'єктів та єдиної функціональної спрямованості їх зусиль навколо галузі або технології, що з об'єктивних причин краще за все може розвиватися саме у даному регіоні;*
- *створення інституціональної основи для інноваційної діяльності в регіоні, зокрема взаємодію публічного і приватного сектору в організації ефективної інфраструктури.*

Аналіз практики формування регіональних інноваційних політик європейських країн¹ дозволяє виділити такі їх типи.

¹Громадський сайт ERAWATCH/<http://cordis.europa.eu/erawatch/index.cfm>.

У даному дослідженні зосередимося на особливих регіональних утвореннях, які будуть розглянуті через призму ППП. Фахівці відносять такі утворення до сучасних інноваційних структур. О.А.Мазур [1, с. 18 - 35] виділяє серед них: регіони науки, технополіси (наукогради), наукові (технологічні) парки, бізнес-інкубатори тощо. Відмінність між ними часто є умовною та скоріш викликана історичними та термінологічними традиціями, притаманними тим чи іншим країнам. Існують деякі розбіжності між американською та європейською моделями регіональних структур в інноваційній сфері.

Американська модель, яка існує більше ніж 50 років, є найбільш досконалою та широко використовується як базова. У США вперше була реалізована концепція регіональної агломерації Силіконова долина, яка була створена на базі Стенфордського дослідницького парку, і дотепер не має аналогів за своїм планетарним значенням для розвитку новітніх технологій. Перший start-up Долини – компанія Hewlett-Packard була створена випускниками Стенфорду на кошти венчурного інвестора, професора того ж університету. Сьогодні кошти, що інвестуються заснованими в Силіконовій Долині компаніями, складають третину національних інвестицій в економіку США, а самі компанії фактично володіють 10% всіх патентів, зареєстрованих у США.

Окрім Силіконової долини у США функціонує цілий ряд наукових і дослідних парків та бізнес-інкубаторів. Характерною рисою американських інноваційних структур є те, що вони меншою мірою засновані на державному фінансуванні, а більшою – на корпоративному, приватному та фондовому інвестуванні.

Європейська модель. Хоча перший європейський парк був створений у 1971 р. при Единбурзькому університеті (Шотландія) та у студентському містечку Кембриджського університету, особливо бурхливого розвитку інноваційні структури набули у 80-ті роки минулого століття. Кембриджський парк залишається одним з провідних у світі, у ньому задіяні майже 1500 підприємств високих технологій і створено 40000 робочих місць. Європейські інноваційні утворення мають свої термінологічні особливості: у Франції вони мають назву полюси конкурентоспроможності, у ФРН – інноваційні та технологічні центри, у Голландії – наукові парки, у Бельгії – дослідницькі парки тощо, у Великобританії – бізнес-інкубатори, наукові парки та інноваційні центри. Європейські територіальні утворення характеризуються вагомою державною підтримкою, яка відбувається через пряме фінансування та податкові пільги. Виключенням з цієї західноєвропейської практики є підтримка інноваційної діяльності у Великобританії, що фінансується переважно з приватних джерел.

Останнім часом поширилася тенденція до визначення подібних інноваційних утворень категорією «інноваційних кластерів». І якщо на початку вона здавалася черговим термінологічним віянням, то в результаті сформувалася у концепцію, яка була впроваджена на рівні ЄС і закріпилася у робочому документі Єврокомісії «Концепція кластерів і кластерної політики і їх роль для конкурентоспроможності та інновацій» [2]. *Інноваційні кластери(полюси конкурентоспроможності)*² стали одним з пріоритетів розширеної європейської стратегії у контексті посилення ролі регіонів у визначенні інноваційної політики, яка повинна будуватися на основі «розумної спеціалізації» або «смарт спеціалізації» та враховувати сильні сторони регіону, уникаючи непотрібного дублювання і розпорошення зусиль у її реалізації. **Кластерна політика** була визначена на рівні ЄС як конкретні зусилля уряду з підтримки кластерів у межах загальної сприятливої політики розвитку, бо основний ризик кластерного підходу пов'язаний з невідповідністю переваг регіону у порівнянні з конкурентними умовами на інших територіях. На сьогодні більше 130 конкретних національних заходів у підтримку кластерів були визначені у 31 європейській країні та зареєстровані INNO-Policy TrendChart.

²Полюси конкурентоспроможності є дослівним перекладом французької програми «polesdecompetitivite», в англійській мові звичайноживається як кластер.

Концепція кластерів, що отримала юридичне оформлення на рівні законодавства деяких країн та на рівні програмних документів ЄС, є сучасним описом явища географічної концентрації (агломерації) економічної діяльності, переваги якої були обґрунтовані А.Маршалом ще у 1980 р. [3]. До нього на ефект «скупчення» або кластеризації промисловості вказував у 1939 р. Й.Шумпетер [4]. Сучасну концепцію «Промислових округів» представив у 1979 р. італійський дослідник Бекантіні, який виклав її у своїй статті «3 галузей промисловості у промислові округи» [5], доводячи важливість географії капіталу, соціальних політичних та історичних факторів у розмежуванні інноваційної політики регіонів. Класичною моделлю вважається модель конкурентних переваг Портера (1990 р.) [6], у якій концентрація економічної діяльності у кластері вважається результатом пошуку нових і більш ефективних засобів конкурувати у межах певної галузі та швидше доводити інновації на ринок. Концепція кластерів посилилася у контексті розвитку теорії інноваційної системи, яка оспорювала традиційне виправдовування втручання держави у ринкове конкурентне середовище «провалами ринку», демонструючи важливість взаємодії між усіма учасниками інноваційних відносин для системного вирішення проблем у інноваційній сфері. Системний підхід підкреслює значущість підтримки побудови міцних зв'язків між суб'єктами підприємництва, університетами/науково-дослідними установами і владними структурами для успіху інноваційної діяльності більшою мірою, ніж підтримки конкретної фірми або проекту.

Теоретична основа інноваційних кластерів описана у чотирьох основних концепціях, які показані на малюнку.

На основі вивчення та аналізу економічних моделей була сформульована юридична конструкція інноваційного кластеру, рекомендована на рівні ЄС. *Інноваційний кластер* був визначений [10] як *група незалежних підприємств: інноваційних стартапів, малих, середніх і великих підприємств, а також науково-дослідних організацій, які здійснюють свою діяльність у конкретній галузі та регіоні, метою яких є стимулювання інноваційної активності шляхом заохочення інтенсивної взаємодії, забезпечення матеріально-технічною базою, обміну знаннями і досвідом, а також через сприяння ефективному трансферу технологій, утворенню мереж і розповсюдженню інформації серед підприємств у кластері*. Інноваційний кластер є типовим ППП, де *публічний партнер* представлений академічними науково-дослідними організаціями установами або університетами, які відіграють роль наукових центрів, навколо яких, як правило, організуються кластери, та/або владними структурами національного (регіонального) рівня, які забезпечують сприятливі регуляторні умови і участь у фінансуванні кластеру, а *приватними партнерами* виступають фірми різного калібру (великі, середні і малі), що впроваджують і споживають інновації, поставляють необхідні сировину, матеріали, обладнання та комплектуючі, а також здійснюють сервісне обслуговування, венчурні фонди та інші інституціональні інвестори і «бізнес-яголи», які забезпечують фінансову підтримку кластеру.

Незважаючи на існування різних підходів до концепції кластерів, були виділені три ознаки [2], які можна охарактеризувати як:

1. Територіальна ознака. Кластери розглядаються як специфічні *географічні концентрації* спеціалізованих підприємств, установ і організацій, передових знань, навичок та досвіду (компетенцій фахівців) в результаті їх територіальної близькості один до одного, завдяки чому досягається збільшення та інтенсифікація потоків знань та концентрація інновацій. Спільне розміщення фірм на певній території дозволяє їм діставати вигоду з ефекту агломерації (концентрації) навколо перспективної технології у вигляді економії на масштабі. Просторові межі є змінними і не обов'язково повинні відповідати географічним межах. Завдяки новим формам зв'язку, таким як Інтернет, змінюються просторові розміри кластеру, але незважаючи на можливість віртуалізації кластеру, географічна близькість продовжує бути визначальною. Розташування кластеру може бути пов'язане з географією виробництва, особливостями клімату, ґрунту, природними ресурсами, корисними копалинами, транспортними шляхами, портами, а може відноситися до історичної традиції ведення певного бізнесу.

2. Функціональна ознака. Кластери спрямовані забезпечити спеціалізовані та індивідуальні послуги та сучасну інфраструктуру для конкретної групи фірм у певній галузі господарювання або навколо перспективної технології впродовж всього інноваційного циклу виробництва. Кластери надають доступ до об'єктів і послуг, які включають спеціалізовані дослідні та випробувальні центри, консультації, навчання тощо та створюють конкурентні переваги завдяки розвинутій інфраструктурі.

3. Інституціональна ознака. Кластери характеризуються певною *організаційно-інституціональною сукупністю* різних, але взаємопов'язаних суб'єктів, таких як університети (академічні установи), суб'єкти підприємництва, венчурного бізнесу, представники державної влади і місцевого самоврядування, сприяють інтенсивній взаємодії і співробітництву між ними.

І.В.Спасибо-Фатєєва вказує, що «майже всі характеристики відносин у кластері являють собою функціональні та економічні зв'язки і не відображають їх юридичного боку, тобто не характеризують їх як правовідносини» і далі резюмує: «Вони повинні бути втілені у правову форму, для цього треба випрацювати критерії розбіжностей між правовими зв'язками, що надали б можливості відрізнити ці утворення між собою» [11, с. 103]. Вбачаємо наявність двох типів зв'язків у кластері. *Перший тип зв'язків встановлюється між учасниками кластеру з приводу здійснення інноваційної діяльності і втілюється у партнерську форму їх співпраці*. Світовий досвід демонструє, що більшість кластерів є ППП, що діють на основі договору про спільну діяльність. *Другий тип правовідносин організаційного характеру складається між учасниками кластеру і кластерною організацією, що здійснює управлінські (менеджерські) функції щодо кластеру, включаючи, як правило, забезпечення доступу до фінансування, приміщень, сприятливих умов діяльності кластеру*.

Наявність організаційної структури всередині кластеру дозволяє розглядати його не просто як договірне, але і як інституціональне утворення. Тобто з одного боку ми маємо договір про рівноправне партнерство, а з іншого – **кластерну організацію**, що здійснює управлінські та представницькі функції щодо кластеру. Проте неможна ототожнювати кластерну організацію з органом управління, аналог її – це керуюча компанія, або компанія з управління активами. Кластерна організація створюється з представників учасників кластеру, тобто також як і сам кластер має форму ППП але із статусом юридичної особи (товариства). Кластерні організації також виконують функції посередників (представників кластеру) у налагодженні зв'язків між фірмами, фірмами і

університетами, урядовими установами і учасниками кластерних ініціатив на постійній основі. Ефективний менеджмент підвищує результативність кластеру, а професійність кластер менеджерів (керівників) має суттєве значення для успіху кластеру. Кластер менеджер повинен розуміти особливості конкретного кластеру, організацію і структуру зв'язків всередині кластеру, бюджет, чітку стратегію та цілі кластеру. Тому, як правило керівником кластерної організації наймається суб'єкт підприємницької діяльності, що має відповідний професійний досвід.

Основними задачами кластерної організації є: організація ринку і технічна розвідка на предмет майбутнього впровадження розробок; налагодження співробітництва, пошук партнерів, ідентифікація контрактних завдань; розвиток транснаціональних відносин з іншими кластерами; обмін інформацією між її членами та партнерами шляхом проведення семінарів, конференцій, створення веб-сайтів; налагодження діалогу між промисловістю, науковим співтовариством і органами влади; організація і управління персоналом; зв'язок із спеціалізованими освітніми установами; консультації та допомога у фінансуванні проектів, оформленні прав інтелектуальної власності. Інші види діяльності кластерних організацій можуть включати засоби сприяння комерційному співробітництву між її членами, налагодження спільних закупівель, логістики, виробництва, стимулювання експорту і продаж, розробку брендингу регіону і продуктів в рамках кластеру. І, нарешті, кластерні організації відповідають за забезпечення відкритого доступу учасників кластеру до інфраструктурних об'єктів (лабораторій, випробувальних центрів, учбових центрів тощо).

Дещо схожою є система відносин, що складається всередині технологічних та наукових парків. Так, за законом «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» останні створюються на основі договору про спільну діяльність без об'єднання вкладів учасників, що не дозволяє об'єднувати ресурси (вклади сторін), ефективно залучати фінансові кошти інвесторів. З досвіду функціонування вітчизняних технопарків відомо, що фактично єдиним джерелом їх фінансування був прибуток від власної діяльності та непряме фінансування держави за рахунок податкових пільг у вигляді «цільових субсидій», за рахунок акумулювання сум податків на спеціальних рахунках технопарків та їх учасників. Щодо можливості організаційно-правової форми функціонування самого технопарку як юридичної особи, яка передбачена п. 1 ст. 1 Закону, то вона нібито є «ефемерною», бо далі по тексту Закону ніяких особливостей щодо неї не визначено. Управління технопарком здійснюється керівним органом (юридичною особою

– одним з учасників технологічного парку), що отримує досить широкі повноваження діяти від імені учасників технопарку. Такий «керівний орган», який скоріше виступає як головне підприємство ніяк не може тлумачитися як партнерство.

Організаційно-правова форма наукового парку є більш досконалою. Науковий парк за Законом України «Про наукові парки» – це юридична особа, що створюється шляхом об'єднання внесків засновників для організації, координації, контролю щодо процесу розроблення і виконання проектів наукового парку. Ініціатива утворення наукового парку є прерогативою вищого навчального закладу та/або наукової установи (який може брати участь у парку виключно правами інтелектуальної власності), на відміну від кластеру, ініціатива щодо створення якого може відходити від суб'єктів підприємницької діяльності та від органу, що представляє інтереси територіальної громади. У світовій практиці частіше за все створення кластерів ініціюється урядом та промисловими компаніями. Тільки невелика кількість кластерних ініціатив відходила від університетів.

Наукові і технологічні парки не обов'язково є ППП у сенсі цього дослідження, що також відрізняє їх від сучасних кластерів, хоча Закон передбачає можливість залучення суб'єктів господарювання на договірній основі: в межах договору про спільну діяльність без об'єднання вкладів – для технопарків, та договору про партнерство – для наукових парків.

Відрізняє українські технологічні та наукові парки від інноваційних кластерів відсутність територіальної ознаки, незважаючи на те, що згідно із ст. 3 Закону «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон» та ст. 403 ГКУ вони були заявлені як типи ВЕЗ, тобто територій. Згідно із ст. 1 Закону України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» технопарки мають лише функціональну спрямованість, вони створюються «для забезпечення організаційних засад виконання проектів технологічних парків з виробничого впровадження наукоємних розробок, високих технологій та забезпечення промислового випуску конкурентоспроможної на світовому ринку продукції». Аналогічну ситуацію маємо з науковими парками. Стаття 8 Закону України «Про наукові парки» містить лише посилання на урахування потреб регіону (території), де розташований науковий парк при формуванні напрямів діяльності наукового парку. Тобто поки українські технологічні та наукові парки можуть виступати лише як елемент інфраструктури кластеру, але не як сам кластер.

Між тим досвід функціонування сучасних кластерів дозволяє розглядати їх як *партнерські структури (інституції), що створюються за територіальним принципом collegiumrealia*. Ця територія може збігатися з межами певної адміністративно-територіальної одиниці, а може обмежуватися територією наукового парку або іншою спеціально призначеною територією. На цій території забезпечується встановлення зв'язків між основними елементами інноваційної системи та утворюється необхідна інфраструктура, що забезпечує інноваційний процес. Характерним також є територіальна локалізація ресурсів: інтелектуальних, природних, фінансових. Територіальна ознака, яка часто упускається в дослідженнях [12, с. 158], надає суттєвої особливості організації кластерів. Ця особливість обумовлюється двома речами: 1) територіальною структурою кластеру, яка має географічні межі та 2) спеціальним режимом правовідносин за територіальним принципом. Якщо вивченню спеціального режиму територій було присвячено багато праць (достатньо загадати дослідження вільних економічних зон і територій пріоритетного розвитку [13 - 17], що в цілому дозволило сформулювати доктринальні підходи до його визначення, то територіальній структурі кластерів та її правовій природі не приділялося достатньо уваги. У цьому зв'язку також доречно провести паралелі та показати відмінність кластерів від типових ВЕЗ і ТПР.

Відповідно до Закону України «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон» № 2673-ХІІ від 13.10.1992 ВЕЗ представляє собою типову територіальну структуру публічного права, статус та територію якої визначає Верховна Рада України за ініціативою Президента України, Кабінету Міністрів України, місцевих Рад народних депутатів України та місцевих державних адміністрацій шляхом прийняття окремого закону для кожної ВЕЗ. Відповідним законом визначається спеціальний правовий режим економічної діяльності та порядок застосування і дії законодавства України на території ВЕЗ. Цей спеціальний режим передбачає пільгові митні, валютно-фінансові, податкові та інші умови економічної діяльності національних та іноземних юридичних і фізичних осіб. ВЕЗ діє на основі положення і управляється або місцевими радами народних депутатів та місцевими державними адміністраціями в межах своїх повноважень, або спеціальним органом господарського розвитку і управління, що створюється за участю суб'єктів економічної діяльності України та іноземних суб'єктів такої діяльності. Функції цього органу може бути покладено на одного із суб'єктів економічної діяльності ВЕЗ. Щодо спеціального режиму, то він надавався інвестору по суті за адміністративним договором, який укладався ним з органом управління, в обмін на

виконання своїх обов'язків щодо забезпечення реалізації схваленого інвестиційного проекту. Тобто спеціальний режим інвестування не розповсюджувався автоматично на учасників реалізації інвестиційного проекту на території ВЕЗ. Ліквідувалася ВЕЗ по закінченні строку, на якій вона була створена або достроково у односторонньому порядку Верховною Радою України за поданням Президента України або Кабінету Міністрів України.

Типовий кластер має суттєві відмінності від ВЕЗ, що були запроваджені в Україні. Заважким уявляється питання про статус таких утворень як суб'єктів публічного або приватного права. Частіше за все вони *мають змішану публічно-приватну природу*. Створюються кластери як правило у розпорядчому порядку прийняттям відповідного акту органів державної влади або місцевого самоврядування, у тому числі під реалізацію програми з інноваційного розвитку як на державному, так і на регіональному рівні, або стихійно розпочинаються за ініціативою приватних суб'єктів. Такий розпорядчий акт (мандат) встановлює територію кластеру та спеціальний правовий режим його функціонування. Таким чином, кластер постає зоною із спеціальним режимом господарської, у даному випадку інноваційної діяльності, на кшталт спеціальної економічної зони. З іншого боку, такий кластер функціонує як господарська організація – договірне об'єднання без створення юридичної особи, яка управляється кластерною організацією – юридичною особою приватного права.

Спеціальний режим обумовлює участь органів державної влади (місцевого самоврядування) як суб'єктів публічного права, що мають відповідну компетенцію щодо кластеру. Доцільно розглядати вищеназвані відносини як публічні, що виходять за рамки партнерських. Прийняття розпорядчого акту, надання мандату від уповноважених органів для конкретного кластеру не потребує ніяких додаткових дій з укладання адміністративних угод, або додаткових реєстраційних процедур, крім реєстрації кластеру (кластерної організації) як господарюючого суб'єкта. Це також відрізняє порядок створення кластерів і українських ВЕЗ (технологічних парків), які були достатньо забюрократизовані.

Можлива *інша суто приватна методологія кластеру*. За нею органи державної влади та місцевого самоврядування можуть входити у склад кластеру як суб'єкти договірних відносин, або засновники підприємницького товариства та брати участь в управлінні через вищі представницькі органи, наглядову раду кластерної організації. Такі кластери мають організаційно-правову форму приватного права. Більшість питань вирішується саме у договірному порядку, що надає більш диспозитивний характер

відносинам у кластері. Державне фінансування здійснюється у даному випадку не через запровадження спеціального режиму, а через часткову участь у статутному капіталі (спільному майні) учасників кластеру. Рамкова програма ЄС з державної допомоги для сфери досліджень, розробок та інновацій [10] встановлює розмір державної фінансової допомоги для кластерів від 15 до 50% в залежності від рівня ВВП на душу населення у регіоні, враховується також наявність МСП у кластері. Фінансування здійснюється через кластерну організацію і є терміновим. Строк надання допомоги – п'ять років може бути продовжений у особливих обґрунтованих випадках, але не може перевищувати 10 років. Інтенсивність допомоги зменшується впродовж строку за лінійним законом від 100% впродовж першого року до нуля до кінця п'ятого року.

Після усунення спеціального режиму на території вільних економічних зон і територій пріоритетного розвитку, досвід існування яких в Україні в цілому був визнаний не ефективним, до теми територіальних утворень перестали повертатися в українському правовому полі. На відміну від кластерів, ВЕЗ і ТПР взагалі не сприймалися як особлива організаційно-правова форма господарської діяльності, а розглядалися у ракурсі території із спеціальним режимом господарювання як у законодавстві, так і у наукових юридичних концепціях. Уведення ж інноваційних кластерів у правове поле гравців в інноваційній сфері та надання їм статусу та правового режиму відповідно до європейських стандартів, могло б значно активізувати інноваційні процеси в Україні та увести досить ефективні механізми підтримки, які дозволили б сумістити територіальний (регіональний), функціональний (галузевий) та структурний (системний) підходи. У підтвердження сказаного наведемо два конкретних приклади.

Розглянемо найбільш масштабну кластерну програму полюсів конкурентоспроможності у Франції (на травень 2010 року налічує 71 полюс). Оригінальність підходу полягає в ефективному співробітництві бізнесу, дослідницьких центрів та навчальних організацій у певній географічній зоні навколо стратегії розвитку та інноваційних проектів з додатковою вартістю, який забезпечує узгоджений розвиток промислового, наукового та освітнього потенціалів міста. Динаміку та розвиток інноваційних кластерів визначають партнерська форма співпраці, креативна складова (ідеї, знання та навички), інноваційна інфраструктура (лабораторії, центри трансферу технологій, інкубатори тощо), приватне фінансування («бізнес-янголів» та венчурних капіталістів) та адресна допомога уряду.

Держава сприяє створенню загальних сприятливих умов для бізнесу та інновацій, а також підтримки наукових досліджень і розробок у кластері за рахунок сприятливої фінансової та земельної політики. Фінансова підтримка надається: через Державний Міжвідомчий фонд (FUI) на конкурсній основі та за програмою «інвестиції в майбутнє»; через децентралізовані структури місцевих органів влади; за участю Національного агентства досліджень (ANR); через спеціальні фінансові інститути OSEO фінансування, компанії Caisse des Dépôts та її дочірніх структур; та спираючись на фінансування місцевої громади. Загальна сума, закладена на фінансування другого етапу реалізації Програми політики конкурентоспроможності кластеру на період 2009 – 2011 років була встановлена на рівні 1,5 млрд. євро протягом 3 років.

У межах французьких кластерів були передбачені також суттєві податкові пільги. Так Закон про фінанси № 2004-1484 від 30.12.2004 р. визначив ряд податкових пільг щодо податку на бізнес, звільнення від податку на прибуток та податку на дохід, скорочення соціальних виплат (більшість призупинена з 2009 року). Звільнення від земельного податку та податку на вбудоване майно було передбачено Інструкцією № 6-C 3-06 від 11.05.2006 р. Податкові пільги розповсюджувалися при наявності двох кумулятивних умов: 1) компанія знаходиться всередині полюсу; 2) компанія бере участь у спільних R&D.

Вивчаючи кластерні ініціативи ППП в інноваційній сфері не можна не згадати досвід РФ у створенні Інноваційного центру «Сколково», який згідно з Федеральним законом РФ № 244-ФЗ від 28.11.2010 р. уявляє «сукупність інфраструктури території інноваційного центру «Сколково» і механізмів впливу осіб, що беруть участь у реалізації проекту». Інфраструктура території центру включає земельні ділянки, будівлі, споруди та інші об'єкти, у тому числі об'єкти комунальної інфраструктури, розташовані в межах території центру. У склад «Сколково» входить технопарк та п'ять кластерів розвитку інноваційних технологій: біомедицини, енергоефективності, ІКТ, космічних та ядерних технологій. На території «Сколково» створений Відкритий університет та Інститут науки і технологій.

Інноваційний центр «Сколково» є експериментальним проектом здійснення «приватної влади» керуючої компанії Фонду «Сколково», яка встановлює на території центру так звані «правила проекту – сукупність прав і обов'язків осіб, що беруть участь у реалізації проекту», які встановлюються керуючою компанією з метою створення механізмів взаємодії таких осіб, наявність та виконання яких є обов'язковими умовами здійснення діяльності вказаними особами. До осіб, що беруть участь у реалізації проекту

належать керуюча компанія, дочірнє товариство керуючої компанії, учасник проекту, що здійснює виключно дослідницьку діяльність, інша юридична особа або індивідуальний підприємець, крім органу державної влади та місцевого самоврядування. Більш того, останні відповідно до ст. 20 Закону мають суттєві обмеження повноважень на території центру. Фінансування ІЦ «Сколково» здійснюють такі відомі фонди як ВАТ «Російська венчурна компанія» та ВАТ «Роснано». Закон РФ «Про внесення змін в окремі законодавчі акти РФ у зв'язку з прийняттям ФЗ «Про інноваційний центр «Сколково» № 243-ФЗ перебачив податкові пільги для учасників проектів, зокрема щодо податку на прибуток у вигляді податкових канікул на 10 років.

Таким чином, пропонуємо надати інноваційним кластерам статусу інституціональних суб'єктів інноваційної інфраструктури і визначити їх таким чином: ***інноваційні кластери – це партнерська (договірна) форма об'єднання інтересів територіальних громад, промислових та інших підприємств, фінансових установ, наукових установ та організацій в межах певної галузі виробництва (сфери технології) і території (регіону), що спрямована на стимулювання інноваційної діяльності шляхом встановлення інтенсивної взаємодії між партнерами за рахунок територіальної близькості, спільної матеріально-технічної бази, мереж обміну знаннями, досвідом та інформацією, а також державної підтримки на території кластеру.***

Механізми державної підтримки можуть бути реалізовані або через пільговий режим оподаткування, а саме встановлення відповідних норм у Главу 1 Розділу XIV «Спеціальні податкові режими» Податкового кодексу України, або через пряму фінансову (або іншу матеріальну) участь у спільній діяльності в межах кластеру (кластерної організації). Об'єм фінансової допомоги з використанням бюджетних коштів не повинен перевищувати 25% у спільному майна (статутному капіталі) кластеру (кластерної організації). Встановити, що бюджетні кошти можуть спрямовуватися на покриття витрат пов'язаних з використанням землі, будівель, машин, обладнання, інфраструктури, проведення науково-дослідних робіт та навчання, маркетинг та управління кластером. Фінансова допомога з використанням бюджетних коштів має бути терміноюю і надаватися на строк 5 років. В деяких випадках враховуючи аналіз технологічної спеціалізації інноваційного кластера, регіонального галузевого та науково-дослідного потенціалу, відсутності кластерів з аналогічними цілями, потенціального об'єму ринку та діяльності в кластері фінансова допомога може бути надана на більш довгий період, але не більше ніж на 10 років. Інтенсивність фінансової

допомоги є низхідною та повинна поступово зменшуватися до нуля до кінця останнього року її надання.

Література: 1. Мазур А.А., Гагауз И.Б. Современные инновационные структуры: Монография. – Х.: СПД Либуркина Л.М., 2005. – 348 с.; 2. THE CONCEPT OF CLUSTERS AND CLUSTER POLICIES AND THEIR ROLE FOR COMPETITIVENESS AND INNOVATION: MAIN STATISTICAL RESULTS AND LESSONS LEARNED Commission Staff Working Document SEC (2008) 2637 Annex to the Communication from Commission “Towards world-class clusters in the European Union: Implementing the broad-based innovation strategy” COM (2008) 625 final of 17.10.2008; 3. Marshall, A. (1890/1920) Principles of Economics. 8th ed. (1st ed. 1890). London: Macmillan; 4. Schumpeter, J. A. (1939) Business Cycles. A Theoretical, Historical and Statistical Analysis of the Capitalist Process, McGraw-Hill: New York/ London; 5. Becattini G. (1990) The marshallian industrial district as socio-economic notion In Industrial Districts and Inter-firm Cooperation in Italy (1990) edited by Pyke F., G. Becattini, W. Sengenberger; 6. Porter M. E. (1998) Clusters and competition: New agendas for companies, governments, and institutions. Division of Research, Harvard Business School Boston; 7. Asheim, B. and Gertler, M. S. 2005. The geography of innovation: regional innovation systems. The Oxford handbook of innovation; 8. Etzkowitz, H.; Leydesdorff, L. (eds.) (1997), Universities and the global knowledge economy: a triple helix of university-industry-government relations, Pinter, London, UK; 9. Malerba F. (1999) Sectoral Systems of Innovation and Production. Paper presented at the DRUID conference, June 1999; 10. COMMUNITY FRAMEWORK FOR STATE AID FOR RESEARCH AND DEVELOPMENT AN INNOVATION (2006/C 323/01) Official Journal of the European Union. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2006:323:0001:0026:en:PDF>; 11. Спасибо-Фатеева І. Інноваційна інфраструктура, кластери та «хай-тек» уклади в сучасності та українських реаліях// Вісник Академії правових наук України. – 2007. - № 2. – С. 99 – 107; 12. Геєць В.М., Семиноженко В.П. Інноваційні перспективи України. – Х.: Константа, 2006. – 272 с.; 13. Василенко В.Н., Зельдина Е.Р. Реализация специального режима хозяйствования в регионе. – Донецк: ИЭПИ НАН Украины. – Східний видавничий дім, 2000. – 168 с., 14. Мамутов В., Зельдина Е. Развитие законодательства о специальном режиме хозяйствования// Підприємництво, господарство і право. – 2001. - № 1. – С. 9 – 12; 15. Таран Л.В. Специальный правовой режим предпринимательской деятельности в свободных экономических зонах Украины (комплексное исследование). Монография. – Х.,

2004. – 255 с.; 16. Зельдіна О. Спеціальний режим господарювання на територіальному та галузевому рівнях// Право України. – 2000. - № 7. – С. 25; 17. Каркачева А. Правовой режим територій пріоритетного господарственного розвитку в контексте евроазиатских интеграционных процессов// Юридичний вісник України. – 2000. - № 3.